

LŽIDIMITRIJ I.

V početném zástupu ruských samozvanců 17. a 18. století vyniká tento lžicar nejen tím, že byl vůbec prvním. Byl zároveň nejúspěšnějším z nich, neboť pouze jemu se podařilo dosednout na carský trůn. K historii jeho dramatické avantýry bylo soustředěno více dokumentů a údajů než o všech ostatních samozvancích dohromady. A přesto mnohé nevíme. Například, kdy se narodil. Snad někdy po roce 1575, neboť v letech 1605-1606, kdy vrcholila jeho závratná kariéra, mu bylo asi ke třicítce.

Budoucí Lžidimitrij, který v mládí sloužil u bojarského rodu Romanovců, jistě bez obtíží postřehl hlubokou nenávisť svých pánů k Borisi Godunovovi. Jeho neklidná a dobrodružná povaha jej přivedla z panských domů do kláštera. Jako mnich přijal jméno Grigorij. Patriarcha Iov jej vysvětil na jáhna a vzal k sobě ke „knižním pracem“. Bystrý a pohotový Otrepjev se často dostával se svou církevní vrchností do Čudova kláštera v Kremlu a zde slyšel o ugličské tragédii a mnoho dalšího z toho, co jinak pronikalo mezi lid jen v podobě různých pověstí.

Za „neskromné řeči“ mu na udání rostovského biskupa hrozilo zatčení, a tak v únoru 1602 Grigorij Otrepjev prchá z Moskvy do Novgorodu Severského, pak dál do Kyjeva a odtud do Polska. Zde se zbavuje své mnišské sutany a vstupuje do služeb knížete Wiśniowieckého. A právě zde dochází k jeho velké proměně.

Zběhlý pravoslavný mnich Grigorij „na smrt onemocněl“ a přál si před smrtí vyzpovídat se katolickému zpovědníkovi. Udivený jezuita se dozvěděl, že umírající mladý Rus je carevičem Dimitrijem. V Ugliči pry pohřbili místo něho někoho jiného. On sám se zachránil.

Po této „zповědi“ se „ruský carevič“ zázračně uzdravil a pan Wiśniowiecki odváží svého vzácného hosta ke královskému dvoru v Krakově. Zde se Otrepjev-Dimitrij setkal s papežským nunciem Rangonim a po přijetí Zikmundem III. (únor 1604) složil slib, že bude poslušným synem papežského apoštolského stolce.

Král sice určil „ruskému careviči“ roční důchod 40 000 zlatých, ale přesto váhal, zda jej má zcela otevřeně podpořit. Ostatně k tomu neradili ani někteří čelní velmožové, především zkušený kancléř Jan Zamojski, pánové St. Żio#kiewski, Krzysztof Zbarazski, kníže Wasy# Ostrogski a další. Zřejmě nebyli tak zcela přesvědčeni o tom, že se jedná o skutečného careviče Dimitrije, a navíc v možném střetnutí se Švédskem a Tureckem Rzeczpospolita potřebovala spíše podporu Ruska než konflikt s ním.

Tyto rozpaky byly vyřešeny, když Zikmund III. svěřil záležitost „careviče Dimitrije“ magnátu Jerzemu Mniškovi (Mniszech), který měl soustředit na podporu „Dimitrije“ ty, kdo chtěli spolu s ním „hledat v Rusku štěstí“. Grigorij Otrepjev se odebral do Mniškova sídelního města Samboru.

Další dějství dramatu bylo připraveno zasnoubením Mniškovy dcery Mariny s příštím carem, který se v červnu 1604 zavázal, že po ovládnutí trůnu vyplatí Mniškovi milion zlatých a dá mu do dědičného držení knížectví Smolenské a Severské. Mnišek soustředil 1600 žoldněrů, s nimiž se vypravil v srpnu 1604 Lžidimitrij na východ, k Dněpru.

V Moskvě se o nepravém Dimitrijovi, který se objevil v Polsku, brzo dozvěděli. Snazili se Poláky přesvědčit, že jde o dobrodruha a do Polska byl poslán i Otrepjevův strýc, aby jej na místě usvědčil.

Boris Godunov chtěl především zabránit tomu, aby se samozvancem vytáhla polská armáda. K tomu sice nedošlo, ale nebezpečí přicházelo z jiné strany.

O labilitě vlády cara Borise byla již zmínka. Víme, že mnohem hrozivější než bojarská opozice se staly všeobecná beznaděj a zoufalství hladu, které do krajnosti vyhrotilo sociální napětí.

Dobové ovzduší bylo pro vystoupení samozvance připraveno i jinak. Po generace utužovaná autorita carského majestátu vedla k tomu, že zcela nezrušitelným imperativem byla věrnost a služba carovi. Zatímco o Godunovovi se vědělo, že není z carského rodu, objevuje se nyní „pravý car“ Dimitrij. V lidovém prostředí se o carovi věřilo, že je nadán čarovnou mocí a že se může i proměňovat. Proto naprosto nevadilo, že tento Dimitrij je poněkud starší než by měl být ugličský carevič. Věřilo se také, že car je nadán nadpřirozenou mocí. Mohl například léčit nemocné pouhým dotekem. Mohl zemřít jen přirozenou smrtí, nemohl však být zabit, protože byl nezranitelný. V Ugliči museli zabít někoho jiného - sám carevič nezahynul.

Proto když „car Dimitrij“ přitáhl v říjnu 1604 do Kyjeva, připojily se k jeho oddílu tisíce kozáků a tato síla narůstala spolu s tím, jak postupoval dál. Brány měst se mu otevíraly bez boje a katastrofu Godunovovy vlády dovršil přechod jejího vojevůdce Basmanova na stranu samozvance.

Úspěch tažení na Moskvu byl navíc usnadněn i smrtí cara Borise v dubnu 1605. V Moskvě byl sice za nového cara prohlášen šestnáctiletý Borisův syn, Fjodor Godunov, ale nestála za ním žádná skutečná síla. Již počátkem června 1605 byl Fjodor II. svržen a po několika dnech - i se svou sestrou - uškrcen. Do Moskvy vstupuje „car Dimitrij I.“, který byl 21. července 1605 slavnostně korunován. Z významnějších osobností se proti samozvanci postavil jen patriarcha Iov, jehož lžicar poslal do kláštera.

Grigorij Otrepejev dosáhl svého cíle, ale zároveň tím podepsal i svůj ortel. Mnozí velmožové jej znali a věděli, o koho jde. Podporovali ho, aby se zbavili Godunovovů. Nyní přišla řada na něho.

Lžidimitrij I. byl nepochybně inteligentní a snažil se populárními činy a štedrostí získat si podporu bojarů a moskevského lidu. Avšak jako každý dobrodruh byl především hrdinou okamžiku, mistrem improvizace. Schopnost dlouhodobějšího domýšlení svých činů mu byla odepřena. Přestože se snažil zapomenout na to, co v Polsku nasliboval, nemohl se svých závazků a svých polských spojenců tak zcela zbavit. Ti však byli v Moskvě přijímáni s krajní nevěřivostí.

Ostatně ve smyslu dobových ruských představ všichni, kdo nevyznávali „jedině pravou víru“ - pravoslaví, byli lidé nečistí, kacíři. A s těmito heretiky se „Dimitrij“ stýkal a navíc nedodržel davné zvyky, které carovi ukládal pravoslavný ritus.

Nadšení, s nímž byl v létě roku 1605 vítán, bylo rychle zapomenuto a šířily se pověsti, že vlastně ani není skutečným Dimitrijem, ale lžicarem. Neschopen pochopit hrozící nebezpečí uspořádal Grigorij Otrepejev 8. května 1606 velkolepou carskou svatbu s „kacířskou děvkou“ (jak se o ní v Moskvě mluvilo) Marinou Mniškovou. Krátce na to, 17. května, vtrhl dav podněcovaný bojarem Vasilijem Šujským a dalšími velmoži do Kremlu.

Dimitrij-Otrepejev se snažil zachránit skokem z okna carského paláce, avšak při pádu se zranil. Neschopen prchat a bráněn jen hrstkou ukrajinských střelců byl ubit a jeho tělo vystaveno na Rudém náměstí, aby se lid mohl přesvědčit, že je skutečně mrtev.

Pak byl sice pohřben, ale lidová pověra v nadpřirozené schopnosti cara působila dál. Když druhého dne po jeho smrti náhle udeřil v Moskvě mráz, věřili mnozí, že se takto Lžidimitrij městu mstí. A tak jeho tělo vykopali a spálili, prach nabili do děla a vystřelili směrem, odkud přišel.

Povstání, při němž byl svržen Lžidimitrij I., vrcholilo všeobecnou reží, v níž padlo na 1200 Poláků, kteří přišli se samozvancem do Moskvy.